

L'IGNORANCIA

REVISTA CRÓNICA

ORGA Y XEREMIES DE VARIES SOCIETATS DE MALLORQUINS.

A Palma, cada número.....	0'65	cèn. pta.
A domicili. Es trimestre.....	0'55	»
Un any.....	2'50	»
Per dotzenes.....	0'45	»
Núm. atrassats des 2.º tom....	0'05	»
Id. id. des 1.º tom....	0'07	»

SONARÀ CADA DISSAPTE COM HA SONAT FINS ARA
SI TÉ VENT Á SA FLAUTA.

ADMINISTRACIÓ: CADENA DE CORT, N.º 41.

Fóra Palma. Dins Mallorca.....	3 mesos.....	0'85
	1 any.....	3'25
Dins España.....	3 mesos.....	1'00
	1 any.....	3'50
A Ultramar y s' Estrangè.....	3 mesos.....	1'50
	1 any.....	5'00

UN ARRENDAMENT.

(ACABAMENT.)

Passaren anys. Es señó, content y alegre; perque aquell arrendadó, quant hey anava à cassá no l deixava está de pèus, y tenia bon cuydado d' enviarli à Ciutat ses primicies de tot. Ses primeres figures flors, es primé brossat, es primers reym, ses primeres olives pensides eran p' es señó; sense contá amb qualque paneret de figures de mòro per Nadal, ó un ramell de magranes aubás per Tots Sants, pèsols y faves tendres pe sa Corema; y lo milló de tot, que totes ses tèrres li eran entregades amb tota puntualitat y en bona moneda d' or sonant. S' arrendadó de cad' any més gras y més forrat. May li venia à un milenà de duros y es pèl li lluhia de lo més.

¿Y com heu feya? direu vòltros. ¿Com heu feya? Es señó no heu sabia, ni era capás à veureu, però es missatges que eran els qui més enterats n' estavan, callavan perque los convenia es callá. ¡Ja heu crech! manco feyna y manco es crúpols per part de l' amo, los tenian alegres y contents. Qui s' en temia més que ningú era sa possessió mateixa. Passavan ses auveyes per un parat veynat d' un camí y feyan caure quatre pedres des parat, allà es quedavan perque les trobassen ses ròdes des carro de parey carregat de garròves y amb sos sodròchs n' hi n cayguessen unes quantes que se cuydava d' arplegá es primé que passava. Passavan ses égós per dins s' ametlerá per adressá, y mossegada per aquí, estirada per allà, afollavan mitja dotzena d' ametlerets tendres, y aquella falta ja no bastavan anys per remediarla. Es llauradós amb sa rëya arrancavan pedres de devall terra que se quedavan nadant demunt, y com ningú es cuydava de llevarlès dins poch temps ja hey véren més pedres que terra.

Si sa viña havia mesté tres rëyes per fruytá bé, ja li bastavan dues; y per altre part sa podada que li donavan era sa més apropòsit perque lo qu' havia de

fé en deu anys heu fés en cinch, maldament tornás véya abans d' hora. Dins es sementés s' hi havia posat gram y altres herbes dolentes perque ses llaurades havian anat comsevuya y perque l' amo los estalviava es jornals d' entrecavá y metjencá. ¿Però l' amo, qu' era es perjudicat amb aquestes còses, d' hont treya es doblés? tornareu demaná vòltros. Los treya de sa feyna qu' estalviava; des manco nombre de missatges qu' hey tenia; de que no gastava amb fems, perque sabia que l' amo véy no los havia plant en es lloch, y sa conró y calentó que duyan ses tèrres de véy, les aguantaria fruyteres tot es temps qu' ell hey estigués; de qu' ley tenia més bestia que no li corresponia per podè vendre més porchs s' estiu, y més pollros à sa fira de Maitx, y més xòts per à Pasco; y no feya cas de que palassen ses garrigues y de que sa rama d' els arbres fruytals li féssen ofici de pastures, y es fems que feyan, qu' haurian pogut remediá en part aquest perjudici los treya fóra des lloch y los venia à bon preu; de que ses podades y esporgades que feya eran més grosses que no corresponian, y venia sa lleña, y desyara hey queya qualque arbre d' amagat des señó; y à la fi de tantes parts, qu' un que no sia pagès no sap ni veu, que replegades feyan que pogués fé sa renda aumentada y que li quedás encara una bona tayada per éll; perque molts de poch fan un molt, com diu s' adagi, y moltes mosques matan un ase.

Quant ja estava per acabarsè s' arrendament, aquest amo que sabia molta lletra menuda, pensant que no li convenia qu' un altre li destapás es séus defectes, va procurá imbuhi à n' es señó que prengués es lloch per conta séu y axí li donaria més trèta, perqu' à sa renda de sa possessió li afegiria sa part de ganancia del amo, oferintse à servirli de majoral.

Es señó amb aquesta proposició va veure el Cèl ubèrt perque com es gastos no havian anat à manco, ses mil y quatrecentes ja no li bastavan per gastos ni per interessos, y pensava ja en so trobarne un que n' hi n fés dos mil lliures. Y sense més reflexioná la va acceptá totduna.

L' amo, es día que se trobá de majoral s' acabá de forrá del tot, perque passava es contes axí com volia; y se va sèbre compòndre de manera qu' amb s' escusa d' aná à viure amb un fiy séu que s' era casat y tenia arrendada una possessió d' enfóra, y l' havia mesté per dirijirló ara qu' era jove, conseguí es retirarsè de Son Aubarcoch sense fé cap mal papé ni enemistarsè amb so señó.

Quant Don Tòni se trobá tot sòl, volgué fogí de mals de-caps y resolgué arrendá de nou sa possessió; mes, per més que fés no va trobá ningú que n' li oferís més de sètcentes lliures, tant derrotada estava després de sis anys de nou arrendament y d' un que l' havia duytá per conta séu; y aqnella mudada d' amo va essè causa de qu' es señó fés uy y no tengués altre remey per sortí des fanch qu' es d' establirla per cortarades à tant de censal cad' any, y veurerla trössos; y en poder des pagesos de la vila d' allà prop aquelles tèrres y garrigues ahont éll tan bones cassades hey havia fètes.

Y es señó que tan bons Notaris tenia may havia vist ni reparat que ningú s' en dugués gens de terra ni que li arrancassen cap figuera ni cap amellé, ni que l' amo ó es majoral fés rès que no pogués fé, segons sa consciència d' es señó.

El qu' un amo estimi un lloch y s' encuydi com si fós séu propi, es una cosa que val molt y que no es paga may ni se té en conta; y si calculám es beneficis qu' axò dá à n' es señó son de molta d' importancia.

Un bon amo pensa en tot y procura fé ses feynes sense pèdre gens de temps amb so aná y vení. Es llevá una pedra de dins un sementé quant passa per allà no li dona cap gasto, y li proporciona quatre ó cinch espigues més de blat. Y si hey tengués qu' enviá un homo à llevarla l' hauria de pagá y no li treuria es gasto.

Y qui diu d' axò diu de cent mil feynes que fètes en temps y ocasió donan bon resultat, y fètes fóra temps en lloch de doná ganancies donan perjudicis. En matèria d' agricultura lo poch es molt y s' ocasió es es tot.

Qui té carretó y vòl aná assegurat es mesté que cerch un bòn cavall y de tota confiansa maldament li còst més qu' un altre y que no li fassi fé cap escés. Qui vòl menjá bé ó está ben servit es necessari que no es fihí de qualsevòl y que tenga un bòn cuyné ó un bòn criat encara que li haja de doná sa soldada més crescuda qu' a un altre y que li haja de gordá cèrtes contemplacions. Qui vòl qu' es jornal li réti es precis que cerqui un jornalé sá y que li don bòn menjá y bòn ví perque tenga més fòrsa y que no n' abús. Ara sa tèrra es lo mateix. Es día qu' un señó tròba un amo que mir per éll y estim ses séues còses, aquest amo no es pagat may à cap prèu.

PEP D' AUBEÑA.

CRÓNICA CURIOSA

SOBRE SES CÒSES QU' HAN ESTADES SUPRIMIDES
Y SUSTITUHIDES PER ALTRES DE MILLÓS
DURANT EL PRESENT SIGLE.

Es una veritat que pareix una mentida s' existència de cèrtes persones de tan bòn temple y de tan gran fetja, que no son capasses de llevarli s' humó totes ses calamitats d' aquesta vall de misèries.

Un des qui gòsan amb tota plenitut aquest dó, es el sen Tòni Xigala.

Aquest homo ja du demunt s' esquena coranta nou anys y tres mesos; está condecorat amb sa creu del Sant Matrimòni; té set infants, una sògra, y dues germanes tíes; y apesá qu' amb tot aquest carro-portal n' hi ha per tirá es barret en es foch y fogí correns, éll conserva un humó à tota pròva; y aprofita es ratos perduts, encara que poch, en compòndre una memòria de ses còses que s' han suprimides durant el sigle actual y ses que les han sustituhides còm à més profitoses.

Lo qu' es à l' hora d' ara ja té es trabay molt adelantat. No 'l volia trèure à ròllo fins qu' estaria llest; però jò, còm som molt amich séu, li lie arrebatat s' òbra, per sa gola de *maparlé* demunt L' IGNORANCIA tal còm la té avuy en día, y es la siguent:

«Primera. Es carros de ròda plèna, arreconats per dolents, perqu' eran uns mata-bísties, y ses flastomíes que feyan tirá en es carretés alsavan terreta dins es camins. Aquestes bestiotes han estades sustituhides per ses diligències y es carrils que son molt millós.—Ben fèt; si fan d' aquí envant ménos víctimes.

Segona. Es lluquets, aquests éntes qu' apesá d' está estimats à cinquanta lliures cadascun, tenian s' inconvenient d' havè de menesté sa compania des foch per produhí llum; y en el día s' es

mesté tení llum aprontat perque son molts es cassos que se presentan més foschs qu' una boca de llop. Aquestes antigayes han estades sustituhides p' es mistos, per aquesta llum *portátil* que basta sa voluntat des més rustich, per ferli produhí sa llum per sí sola; basta que diga *Fiat lux*, y sa llum queda fèta y en son podè.—Ben vinguts sian es mistos; si es lladres no 'ls empran per aná à robá.

Tercera. Ses plomes d' *ave*; aquestes *mediums*, (còm diria un espiritista,) de sa literatura antiga arreconades després de tants d' anys de servici y d' havè estat s' emblema de sa civilisació. Es séu substitut son ses plomes d' acé: perqu' en primera, si aquelles venian amb trempa aquestes vénen trempades y fan més bòn servici à n' es literato, poeta, escrivá y comerciant; comensant p' es Juanitets que comènsan à escriure qualche carteta à ses séues Loles, fins en es nins que fan palos dins ses escòles.—Benhajan aquestes plomes; si no serveixen à qualche escritó per fé articles de piñòl vermey y una qu' altre poesia à algun poeta que per sentir-la no mos hajam de posá unes oreyes manllevades.

Quarta. Es miriñachs de ses dònnes; d' aquest emblema de s' estufer y des pavo real, que tant de ròllo feyan dins sa societat, però que tenian s' inconvenient de no tení entrada dins molts de llochs ahont desiljava entrá aquesta mitat des gènero humá. Sa substitució ha consistit amb uns vestits prim y allanguits, qu' algun crítich diria vestits de *fura*. Lo cèrt es, que d' ensá que ses *Vènus* y ses *Mariquitas* duan aquestes vestits, s' afican per tot còm à *fures*; ó sinó, ¿no veym dònnes dins es congrés? ¿no'n veym de metgesses, telegrafistes y de missères dues vegades?—Está molt bé; si qualche vegada no donan à un malalt *palo* per horxata, y si es telégrafo no mos dona que cavilá.

Quinta. Es calsons amples de pagès; d' aquest emblema de s' houradès antiga que tant de temps taparen ses cames en es nostros antepassats. Sustituhits son en el día p' es calsons de cames de fabiòl, perqu' aquells s' havian fets inserbibles, y vos diré perque: enseguida que s' homo surt de dins es draps, que comènsan à amollarlo dins sa societat, es lo mateix que si l' amollassen dins una plassa de tòros. Ara pòsen es matrimòni civil; ¡envant à cas Jutge Municipal! Ara l' han llevat; ¡no hey tornem pús! *Tum-tum...* ¿qu' es axò? sa contribució, industria, consums y altres herbes; ¡à pagá: si no tenim doblés, à cercarnè! Se mòr un individuo de sa familia, ¡correns à n' es Jutge, à n' es Vicari, à n' es Metge, à n' es Fossé, à n' es Notari!.... ¡Ay, ay! ¡bòns estariam per dú calsons antichs!... ¿Heu vist may cap torero que se present dins sa Plassa amb sos calsons amples? Ydò, nòltros som iguals.—Ben arribats sian es calsons estrets; si

mos deixen viure amb la quinta part de pau en que vivian es nostros avis.

Sèsta. Sa paraulòta *robá*; aquest mot tan farest, que feya retumbá ses oreyes, que deshonorava al qui 'l practicava. S' ha sustituhida per sa paraula *irregularisá*; y, ¿qui no veu que sona molt milló? Si aquella paraula volia dí llevá des vent qualche còsa d' una persona, aquesta no més vòl dí llevarley de s' oratge; si aquella volia dí *escamoteo*, aquesta no vòl dí més que *fujam*.—Vengan empèlts; sòls que sian des mateix arbre.

Sèptima. Ses dobles de vint, es duros de vintivuyt y mitx, ses pessetes columnaries y ses catalanes; després de tant de redolá y constituhí es vertadés homos de pessetes, s' els ha dit *¡fuera!* per rancies. Han vengut à sustituhirlés el nòble y generós papé; de diferents Banchs, de distints colors, y de varios valors.—Bòn vent p' es papé; si sa nòstra felicitat ha de fé.»

Fins aquí es es conta del sen Tòni Xigala.

Comensèm, ydò, nòltros bònns ignorants, à aprofitarmós d' éll, y en tení s' òbra més adelantada, ja li pegarem un' altre uyada.

Basta per 'vuy.

MESTRE GRINOS.

Á N' A Y N A .

Entre ca-méua y ca-téua
Hey han sembrat un passeitx...
D' hivèrn te veitx Ayna méua,
Però d' estiu may te veitx.
S' estiu que vesteix de fulla
Als arbres y els alimenta
A mi de vista 'm despulla
Y 'm fa morí d' una lenta,
Sense veure 't cap moment.
¡Ah, estiudò dolent!
Que de fulles vésts els arbres;
Fuitx rebent.

S' hivèrn desd' es méu balcó
Totduna de sortí es sòl,
Te vèya obrí es finestró,
Te vèya espolsá es llansòl.
Te vèya també al mitx día
Da beure à sa cadenera,
Te vèya à l' Ave María
Encendra sa llumanera:
Quant l' apagaves, també.
¡Ah, Jané, Jané!
Torna prest per torná à veure
Lo méu bé.

Més are hey ha devant mí
De tronchs y fulles la mar,
Sense un petit foradí
Per hont te puga alinar.
D' els arbres el moviment
Mòu tan confusa remó

Que per molt qu' escolt may sent
Si canta alegre cansó
Sa téua vèu celestial.
¡Ah, gargal, gargal!
¿Còm no vens prest á curarme
Lo méu mal?

¿Còm no vens à enmalaltí
D' aquests arbres el fullatge,
Y que torn gròch, y à la fi
Cayga sèch devant l' oratje;
Y vèja en tèrra solades
De fulles sense llecò,
Y en fassen gròsses flamades
Ets atlòts des carreró
Es vespres de molt de fret?
¡Ah, ventet, ventet!
Bufa fòrt, deixa d' els arbres
Es tronch nèt.

Per entre ells, sa méua Ayneta
Altre vegada veuré,
Riure amb sa cadenereta
Sa séua vèu sentiré.
Y li tiraré besades
Que rebrá de mil amors,
Y amb jutipiris y uyades
Passarém un temps diltós
Fins que torn l' estiu sotíl.
¡Ay, Abril, Abril!
Més lluny te voldria veure
Que l' any mil.

PEP D' AUBEÑA.

CLASES D' AMETLÉS QUE SE CONEIXEN Á MALLORCA
Y FRUYT QUE FAN.

Noticia facilitada per Don Aleix Llull y Galmés
de La Plana, son colector y observador.

Número d' ordre.	NOM	PUNT	D' HONT SURTAN	Kilògs. de bassó que dona cada cortera.
1	Bèch de Còrp.....	21	can Morell de Sollerich	21
2	Piñòl d' oliva.....	21	Id. id.....	21
3	Famelles.....	19	Cas Capitá des Plá de na Tesa.	19
4	Corbelles.....	18	Lloseta.....	18
5	D' En Bò.....	17	Vinagrella.....	17
6	Avellanetes.....	17	Ervissa.....	17
7	Verderetes.....	17	Porreras.....	17
8	Piñòl de prèsech, redones.	17	Vinagrella.....	17
9	D' En Bassa.....	16	Cas Concos.....	16
10	Es s' hostalet.....	16	Hòrta de Palma.	16
11	Llisès.....	16	Son Empalme, Buñola.	16
12	De la Mare de Deu.....	16	Campos.....	16
13	D' En Pintat.....	16	Establiments.....	16
14	D' avellana gròssa.....	16	Son Mas de Génova.	16
15	D' En Pòas.....	15	Inca.....	15
16	Bassonerés llises.....	15	Lloseta.....	15
17	Pintades bassones.....	15	Alaró.....	15
18	D' En Blanquet.....	15	Son Termens.....	15
19	Mòlles blanques.....	15	Binissalem.....	15
20	D' En Lleñòt.....	15	Pollènza.....	15
21	D' En Bollòt.....	15	Can Fortesa.....	15
22	D' En Pòta.....	15	Buñola.....	15
23	D' En Poteta.....	15	Calviá.....	15
24	D' En Porreres.....	15	Son Berga.....	15

25	Binissalameres.....	15	Binissalèm.....	15
26	Retxades.....	15	Vinagrella.....	15
27	Lleujaretes.....	15	Can Fortesa.....	15
28	Tayatones.....	15	Manacòr.....	15
29	De Firella.....	15	Felanitx.....	15
30	De Son Trobat.....	15	Buñola.....	15
31	D' En Frau.....	14	Lloseta.....	14
32	De Rutló.....	14	Can Bartomeu, melge.	14
33	Bordes.....	14	Santa María.....	14
34	De Bòlich.....	14	Campos.....	14
35	D' En Pere Batle.....	14	Felanitx.....	14
36	D' En Pou, medianes.....	14	Id.....	14
37	D' En Pou, petites.....	14	Id.....	14
38	D' En Duet.....	14	Son Berga nou.....	14
39	Mòlles blanques andritxoles	14	Andraitx.....	14
40	D' En Lleñòt, casta grossa.	14	Pollènza.....	14
41	D' En Blanch.....	14	Fornalutx.....	14
42	D' En Pou gròs.....	14	Lloseta.....	14
43	D' En Fòrt.....	14	Son Xorch.....	14
44	Agrines.....	14	Campanet.....	14
45	D' En Trinxet.....	14	Son Espanòl.....	14
46	D' En Ròitx casta petita.	14	Santañy.....	14
47	De la Canaleta.....	14	Son Banús.....	14
48	D' En Riera.....	14	Randa.....	14
49	D' En Vèrro.....	14	Calònge.....	14
50	Llorensines.....	14	Santañy.....	14
51	D' En Fita, casta petita.	14	Sant Llorèns.....	14
52	De piñòl de melicotó.....	14	Calviá.....	14
53	D' En Horrach.....	14	Consey.....	14
54	D' En Fita, fòrtes.....	15	Establiments.....	15
55	D' En Ròitx, casta grossa.	15	Santañy.....	15
56	De la Canal.....	15	Esporles.....	15
57	Rosses.....	15	Algayda.....	15
58	Cosmènes.....	15	Son Llinás.....	15
59	D' En Gelat.....	15	Caymari.....	15
60	De Son Burguera.....	15	Felanitx.....	15
61	D' En Géro.....	15	Els Mònjós.....	15
62	Negretes.....	15	Son Servera.....	15
63	De Capseta.....	12	Plá de na Tesa.....	12
64	D' En Bord.....	12	Santa María.....	12
65	D' En Cánaves.....	12	San Marsal.....	12
66	De l' engañy.....	12	La Granja.....	12
67	D' En Puig.....	12	Calònge.....	12
68	D' En Fanaret.....	12	Artá, Jordana.....	12
69	Boscanes.....	12	Campanet.....	12
70	Planes.....	12	Gayeta.....	12
71	Del Boll.....	12	Vinagrella.....	12
72	Morros de Bòu.....	11	Establiments.....	11
73	Cresta de Gall.....	11	Son Quint.....	11
74	Gomeres.....	11	Son Porqué.....	11
75	D' En Pinaret.....	11	Randa.....	11
76	De Ramellet.....	11	Randa.....	11
77	De la Canal, llargues.....	11	Establiments.....	11
78	De Flòr vermeya.....	11	Manacòr.....	11
79	D' En Fita, molles fluxes..	11	Ervissa.....	11
80	De l' Hospitalet.....	11	Son Cortinèllo.....	11
81	Piñòl de prèsech, retxades	11	Manacòr.....	11

XEREMIADES.

Hem rebut amb una atenta dedicatòria un ecsemplá d' es *Apuntes sobre la aclimatacion del ATTACUS PERNYI, gusano de seda bivoltivo del roble, efectuada en Menorca.*

Donám moltíssimes gracies à n' es séu autó D. Francesch Cardona y Orfila Preper s' atenció qu' ha tengut amb nòltros; y es ben segú que tindrà molt qu' agrahirli s' industria sedera, p' es séus trabays y per havè introduhit à Mahó aquest nou cuch s' ATTACUS PERNYI.

* *

Es concèrt que diumenge passat varen doná en es Teatro de Felanitx, va aná de lo milló. ¡Què pagarian moltes capitals de provincia, que passen per il·lustrades, tení ets elements amb que conta aquesta vila de Mallorca per doná funcions tan escl·lents!

Allá s' hi reuniren algun professós de Ciutat y mitja dotzena d' aficionats que pòren passá per mèstres, y, còm sempre, deixaren la gent embabayada.

Per tots tengué sa lluhida concurrència mansbelletes y *bravos*; però els més merescuts varen essè per ses *nines* de Felanitx que contribuïren à qu' es concèrt fós tan notable.

Nòltros ignorants també mos entusiasmarem à la vista de tanta bellesa natural y artística, y encar' ara aplaudim.

Sa més complida enhorabòna à tots els qui contribuïren à tan escuhida funció.

* *

Hem vist ses figures de cèra que mòstran en es Mercat y es veurerlès val bé es sis cèntims que fan pagá encara qu' à Mallorca n' hem vistes de millós y en colleccions més completes.

Nòltros trobam que n' lloch de mostrá de relleu y en tamañy natural tota casta de malfets y atrocitats, que son repugnants à la vista de persones de bones costums, y que despèrtan passions adormides à ses que les ténen dolentes, lo qual es un mal; s' haurian solament de posá de manifest ses escenes d' humanitat y bons sentiments còm per exemple sa de sa mònja de caritat. Axí es públich hey goñaría y aquestes colleccions serian de més profit y efècte.

Dexemos de cuentos: es delictes fan mal à la vista y à s' ànima, tant vists à n' es Teatro còm en figures de cèra.

No aplaudim tal casta de modèlos.

* *

Mos han dit qu' à cèrta part de dins Ciutat se mòstran còses que no s' haurian de mostrá.

Seria convenient qu' heu sabés qui heu ha de sèbre.

* *

Una dòna comprá un còssi à n' es Mercat, molt gròs, per dèu reals; diguent qu' anirian à cercarló y que li enviaria es doblés, pues hey havia confiansa amb sa venedora y sa compradora.

Amb axò hey va havè un bergantellet de devés tretze añs qu' heu sentí y se prestá à du es còssi fins à ca sa compradora. Quant varen essè allá li doná un real de propina, y s' atlòt li digué que si volia que dugués es dèu reals à sa venedora, qu' era padrina séua, que los hi donás.

Aquella dòna el cregué; li doná es dèu reals y no torná pensá pús amb s' atlòt. Ara vé lo bò.

